

1. Національний архів Республіки Молдова (далі НАРМ), ф.329 (Бессарабська губернська присутність з селянських справ), оп.3, спр.620, с.4.
2. НАРМ, ф.134 (Бессарабська казенна палата), оп.3, спр.968, с.69–71.
3. НАРМ, ф.329 (Бессарабська губернська присутність з селянських справ), оп.3, спр.1380, с.43–48.
4. НАРМ, ф.8 (Бессарабська губернська присутність з селянськими справами), оп.1, спр.624, с.162.
5. Бачинська О. Українське населення Придунайських земель (XVIII–XX ст.). – Одеса: Астропринт, 2002. – 327 с.
6. Берг Л.С. Бессарабия. Этнографический состав и численность. Труды комиссии по изучению племенного состава населения России. – Петроград, 1923. – 214 с.
7. Будак И.Г. Буржуазные реформы 60–70-х гг. XIX в. – Кишинев, 1964. – 298 с.
8. Гросул Я. Крестьянская реформа 60–70-х гг. XIX в. в Бессарабии. – Кишинев, 1964. – 396 с.
9. Егунов А.Н. Бессарабская губерния в 1870–1875 гг. – Кишинев, 1878. – 169 с.
10. Егунов А.Н. Бессарабская губерния в 1870–1875 годах, перечень населенных мест. – Кишинев, 1878. – 189 с.
11. Записка по вопросу устройства воссоединенного края Бессарабии. – С.-Пб., 1879.
12. Зашук А. Сельскохозяйственная промышленность Бессарабской области // ЗИОСХЮР. – 1861. – (Без номера). – 112 с.
13. История Молдавии: Документы и материалы / Под ред. Я.С.Гросул. – Кишинев, 1964. – Т.3. – 706 с.
14. Новаков С.З. Социально-экономическое развитие болгарских и гагаузских сел Южной Бессарабии (1857–1918). – Кишинев, 2004. – 578 с.
15. Полное Собрание Законов Российской империи (далі ПСЗ РИ). II. – С.-Пб., 1864. – Т.XXXVI. 1863. – №36673; С.-Пб., 1871. – Т.XLV. 1870. – №48160.
16. Положение о земских учреждениях. – С.-Пб., 1864. – 119 с.
17. ПСЗ РИ. II. – С.-Пб., 1869. – Т.XLIV. – №47824.
18. ПСЗ РИ. II. – С.-Пб., 1874. – Т.XLVI. – №9705.
19. ПСЗ РИ. II. – С.-Пб., 1864. – XXXVI. – №46672.
20. ПСЗ РИ. II. – С.-Пб., 1871. – Т.XLX. – 1871. – №48160.
21. Сборник договоров России с другими государствами. 1856–1917. – М.: Наука, 1952. – 765 с.
22. Святловский В.В. Мобилизация земельной собственности в России (1861–1908). Приложение. – С.-Пб., 1910. – 224 с.

In the article the author analyses the process of the land division in the frames of the reorganization administrative-territorial regime during the reforms which took place in 1864–1878 on the territory of South Bessarabia. The peculiarities of the formation of the administrative management of the given region as in the Russian part of Bessarabia so in the Romanian one were reflected.

Key words: administrative-territorial regime, South Bessarabia, Russian Imperia, Romanian principality.

УДК 94(477)“XXст.”

ББК 63.3(4Укр)52

В.І. Мельник

РОЗКОЛ У РЯДАХ “РУССКО-НАРОДНОЙ” ПАРТІЇ (1909 р.)

У статті розкриті причини, суть і наслідки розколу в рядах “Русско-народной” партії (РНП) та політичного товариства “Русская Рада” (“РР”) у 1909 р. Досліджено переломний період у діяльності РНП та “РР”, перехід на позиції відвертого москвофільства – реакційної сили в українському національному русі Галичини.

Ключові слова: “Русско-народная” партія, політичне товариство “Русская Рада”, “новокурсники”, “старокурсники”, “Галицко-русская Рада”, “Русская Народная Организация”, москвофільство.

Дослідження переломного періоду діяльності політичного товариства “Русская Рада” (далі – “РР”) та “Русско-народной” партії (РНП) сприятиме більш об’єктивному відтворенню політичних процесів у Галичині на початку XX ст. Мета статті – проаналізувати передумови, суть і наслідки розколу всередині РНП 1908–1909 рр. та перехід її на відверто москвофільські позиції.

Джерельну базу статті складають рукописні матеріали, які зберігаються в Центральному державному історичному архіві України у Львові (фонд 196 – “Політичне товариство “Русская Рада”), матеріали тогочасної преси (“Русская Рада”, “Прикарпатская Русь”, “Галичанин”, “Голось народа”, “Діло”).

Досі відсутні монографічні дослідження з історії РНП та “РР”. У радянській історіографії вони трактувалися однозначно як складові реакційної москвофільської суспільно-політичної течії. Сучасні львівські дослідники [26, 28, 31 та ін.] відмовилися від прямолінійної концепції москвофільства, уживають для означення цієї групи діячів термін русофільство як різновид національно-політичної свідомості галицьких русинів, що пройшов складну й суперечливу еволюцію – “від русофільства до москвофільства” [31]. Діяльність РНП у 1900–1914 рр. виділяється як окремий етап в історії русофільства, що характеризувався внутрішнім суперництвом між русофілами (старорусинами) та відвертими москвофілами.

На зламі ХІХ–ХХ ст. відбулися глибокі зміни в громадсько-політичному житті українців Галичини, які були пов’язані з політизацією національного руху. Характерною рисою політизації стало формування партійно-політичної системи (НДП, УРП, УСДП), що виступала за утвердження ідеї політичної незалежності України. Новоутворені українські партії розгорнули широку організаційну діяльність на місцях, сприяли утвердженню в масах національної самосвідомості й самостійницьких ідеалів.

У той же час русофіли так і не змогли відчуті “дух часу”, виявилися неготовими до стрімких політичних змін, їм бракувало викристалізованої національної свідомості. Русофільські діячі в нових історичних умовах хотіли пристосуватися до вимог партійно-політичної системи шляхом утворення власної партії, покладали надії на гідне представництво в парламенті та сеймі, на відновлення втрачених в останні десятиліття провідних позицій. Політичне товариство “Русская Рада” стало основою для новоутвореної в 1900 р. “Русско-народной партії” (РНП).

На початку ХХ ст. значна частина населення Галичини визначилася щодо національної ідентичності. Час потребував і від членів РНП чіткої позиції щодо самоідентифікації. Частина діячів РНП почала відверто орієнтуватися на Росію, поборюючи українство. Іншим представникам РНП, які були прихильниками консервативних поглядів, бракувало сміливості виступити разом з українським національно-демократичним табором, прийняти ідею самостійності України. Змінилося й ставлення до поляків, проблема протистояння колонізаційним процесам у краї для діячів РНП поступово втрачала свою актуальність. Так, послі РНП Д.Марков та М.Глібовицький у своїх парламентських виступах стверджували, що русини не зазнають від поляків ніякого гніту. Д.Марков виступив “з острою промовою проти правительства... і заявив, що Поляки зовсім не гнетуть нашого народу в Галичині” [27, с.98].

Представники так званого “старокурсного” напрямку, очолюваного М.Королем, продовжували стояти на позиціях панрусського простору, до якого входила й Галичина. Вони не виокремлювали національної ідентичності галицьких русинів, уважали їх частиною єдиного “русского” народу, не заперечували об’єднання з представниками національно-демократичного табору. Загалом прибічників української національної ідеї продовжували називати “українофилами”. Русофільський світогляд не давав їм можливості побачити різницю між власне Росією та Україною. М.Король як лідер РНП і “РР”, найлояльніший представник русофілів, співпрацював із націонал-демократами, фігурував на переговорах із ними щодо порозуміння на початку 1900-х рр. Серед членів правління РНП позицію М.Короля підтримували М.Глібовицький, В.Давидяк, І.Добрянський, І.Костецький, Л.Павенцький, В.Курилович [24, с.2].

Протистояли позиціям староруського табору в “РР” так звані “новокурсники”, очолювані В.Дудикевичем. Представники цього радикального напрямку в рядах РНП протестували проти співпраці з національно-демократичним рухом, називали україн-

ські політичні партії “сепаратистами”, “мазепинцями”. Радикали-новокурсники взагалі не визнавали слів “Україна”, “український” тощо, стверджували, що Галицька Русь на початку ХХ ст. поділилася на два протилежні табори: “коренную Русь” і “Україну” [18, с.2]. Обравши для використання російську літературну мову, вони все більше ставали ворогами українства, відверто орієнтуючись на Росію. Крім В.Дудикевича, прихильниками москвофільства були Д.Марков, К.Сеник, А.Колпачкевич, В.Скобельський, Р.Чайковський, М.Миронюк та ін. Значна частина галицької громадськості почала відмежовуватися від новокурсників-москвофілів, що поступово втрачали авторитет серед населення краю, яке дедалі більше захоплювала національна ідея.

Суперечності між новим та старокурсним напрямом в РНП переважно ґрунтувалися на мовно-культурній основі. Лідер “старої” фракції М.Король не погоджувався з теорією В.Дудикевича про те, що “альфой и омегой наших стремлений долженъ быть русскій литературный языкъ” [4, с.1], поза межами якої нічого більше не бачили новокурсники, постійно акцентуючи увагу на мовному питанні. Відомий теоретик москвофільства О.Мончаловський закликав “русских” галичан до боротьби з українським національним табором, уважав, що “украинство – это отступление отъ вѣковыхъ языка и культуры, самопревращение въ междуплеменный обносокъ” [29, с.10]. В єднанні з Росією автор бачив прогрес, наголошував, що “въ сознании нашего единства съ русскимъ народом мы почерпываемъ нравственную силу” [30, с.189].

РНП не могла конкурувати з українськими національними партіями, що здобували дедалі більший авторитет серед населення краю. Це показали результати виборів 1907 р., коли члени РНП провели до віденського парламенту п’ять своїх кандидатів – Д.Маркова, М.Глібовицького, М.Короля, В.Давидяка, В.Куриловича. У червні 1907 р. новообрані послы розпочали свою роботу, радилися щодо можливості об’єднання з представниками українського національного табору в “Руському клубі”. Однак Д.Марков і М.Глібовицький несподівано заявили про свій вихід із клубу. З цього приводу часопис “Русская Рада” писав, що два депутати почули себе “въ средѣ 22 сепаратистовъ, якъ въ татарской неволѣ, всѣмъ ничтожными и вельми жалкими членами приговореными на бездѣйствие и на лишение русского народа на произволь судьбы, а даже на загибель” [12, с.1].

15 липня 1907 р. у Львові був скликаний крайовий з’їзд мужів довір’я РНП з метою з’ясування питання: яку позицію мали зайняти три послы від РНП, що залишилися в “Руському клубі”. На засідання з’їхалося близько тисячі делегатів, серед них було багато молоді. Головою “Народного Совѣта” (вищого керівного органу РНП) був обраний В.Дудикевич із Коломиї. Спочатку засідання відбувалося досить спокійно й мирно, але після виступу послів, які заявили, що покинуть клуб виключно за наказом виборців, почався шум, крик, бо, як писала газета “Русская Рада”, “молодежь хотѣла, щоби заразъ тіи 3 послы (М.Король, В.Давидяк, В.Курилович. – В.М.) выступили зъ русско-украинского клубу”. Дійшло до того, що молодь почала закидати трьох послів яйцями. У кінцевому підсумку виділ “РР” заявив, що “извиняе горячу молодежь и перепрошае пословъ за нетактовне поведенье гдехотрыхъ загорѣлихъ патриотовъ” [22, с.2]. У такий спосіб доля трьох послів була вирішена, вони приєдналися до своїх двох попередників і покинули “Руський клуб”.

Національно-демократична газета “Діло” подала дещо іншу інтерпретацію подій. Під час виборів до парламенту РНП для обрання послом В.Давидяка “ужила тактичного маневру”. В.Давидяк мав більш помірковані погляди, його “не побороювали Українці як малознаного і не небезпечного”. Згідно з наперед укладеною усною домовленістю, після виборів В.Давидяк мав зректися мандата на користь В.Дудикевича, затятого ворога українства. Однак, як виявилось, цього не було зроблено, незважаючи на “напор публичної opinii”. Поступок В.Давидяка розцінювався москвофілами-“радикалами” як зрада партійним інтересам [17, с.3].

На початку ХХ ст. РНП за своїм впливом займала друге місце після НДП, що підтвердили вибори до Крайового Сейму 1908 р. Після двомісячної політичної боротьби на вічах і передвиборних зборах від РНП були обрані десять послів, а від національно-демократичної – 11 [20, с.1].

Однак при сеймових виборах послів від РНП вагомою була допомога поляків. Так, судових радників О.Ганчаковського (посла в Турці) та Б.Криницького (посла в Богородчанах), судового секретаря І.Трача М.Лозинський уважав за тих, у кого “руські кости вже давно обросли польським м’ясом”, котрі у своїх “домах завели польську мову і дбають лише про ласку свого польського начальства”. Селяни М.Миронюк із Коломийщини і Я.Крисоватий зі Збаражчини, на думку автора, були обрані послами за наказом старости [27, с.58].

Зовсім по-іншому трактував наведені факти часопис “Русская Рада”. Так, при обранні із сільської курії до сейму з Коломийського округу багато виборців віддавало свої голоси за П.Лаврука під тиском “угрозь и острого взора комісії” [13, с.1]. На виборах “превага оказалась по русской сторонѣ”, господар М.Миронюк отримав 121 голос (проти 105 за Лаврука) і був обраний послом. Про допомогу з боку поляків навіть не згадувалося [13, с.2].

Діячі РНП писали в партійній пресі, що їхня партія – єдина “носителница русского народа, его исторически-культурныхъ началъ”, “корень и основа жизни народа русского” [18, с.1]. Водночас скаржилися на важкі часи для ідейно-організаційного розвитку партії, пов’язані з утвердженням у суспільній свідомості ідеї політичної незалежності й соборності України. Відкрити орієнтацію на Росію “новокурсних” діячів засвідчили офіційні виступи в австрійському парламенті Д.Маркова російською мовою. Перша невдала спроба виголосити промову була зроблена в 1907 р., коли, за словами газети “Русская Рада”, “заговорилъ др. Марковъ въ парламентѣ по русски”, чим викликав незадоволення в рядах українських національних сил. Він стверджував: “Мы русские, наш народ русский, съ поконвека русский, ...онъ хочетъ и на будущее останится народом русским, а не украинским” [3, с.1]. У червні 1910 р. при обговоренні бюджетного питання у віденському парламенті Д.Марков засудив австрійську політику щодо “русского” народу в Галичині [2, арк.6].

Виступ Д.Маркова, за переконанням “новокурсників”-москвофілів, мав сприяти “прозрѣнію” багатьох, очікувалося “обновление политического общества” “РР”. Очевидно, малося на увазі зростання прихильників радикально налаштованих членів “РР”, які не визнавали компромісів із представниками інших національних течій Галичини. Однак значного поповнення рядів проросійськи налаштованих “РР” та РНП так і не відбулося.

Разом із тим, у рядах РНП були й прихильники старих, загальноруських поглядів, що готові були на співпрацю з націонал-демократами. Вони поділяли думку М.Короля під час виступу в Галицькому сеймі 24 жовтня 1908 р., де він заявив, що відчуває себе не росіянином, а малорусином [21, с.1]. Промовець визнавав культурну єдність всеруського простору, щодо національної окремішності, то народ мав сам визначити, ким він є і ким хоче бути. Серед прибічників москвофільства промова М.Короля викликала негативний резонанс. Так, члени РНП з провінцій уважали, що це “быль черный день для нашей родины и отъ него начинается наше разстройство” [19, с.2]. Виступ засвідчив початок неофіційного розколу в рядах РНП.

Новокурсні діячі в середовищі РНП та “РР” основну увагу зосереджували на поборюванні представників українського національного табору. На думку москвофілів, “сепаратисти” не могли заспокоїтися, що “кацапы знюхались съ поляками и правительствомъ на ихъ згубу” [9, с.1]. На сторінках часопису “Русская Рада” відкрито писалося про національну єдність з Росією: “Велико и Малороссія становятъ сегодня одну цѣлость и одну державу, и одна безъ другои значеня и силы не малибы” [14, с.1].

Завдання РНП полягало в утриманні впливових позицій у національному русі Галичини: “она должна выплунути на верхъ, уничтожая тѣмъ самымъ радикализмъ и украинство”. Реалізувати задумане членам РНП не вдалося, не бачили вони й перспектив національного розвитку на самостійній, державницькій основі: “Для чогожъ мы, часть великого стомиліонного народа, маемо отлучатися, отчуждатися отъ русского кореня, для чого маемо роздраблятися на народцѣ?” [7, с.1]. Єдино правильний вихід радикально налаштована частина “РР” вбачала в “єдиненні а не роз'єдиненні” з російським народом. Не усвідомлюючи своєї національної ідентичності, русофіли, очолювані М.Королем, дотримувалися концепції всеруськості, водночас не заперечували співпраці з “українофілами”, хоча чіткої відповіді в питаннях національного розвитку галицьких русинів так і не мали.

Внутрішні суперечності навколо питань національної самоідентифікації, ставлення до українських національно-демократичних сил спричинили розкол у рядах РНП та “РР”. Представники “молодого покоління” відкрито демонстрували свою промосковську спрямованість. На загальних зборах 2 лютого 1909 р. було обране правління товариства в складі “новокурсників”, головою “РР” став В.Дудикевич [15, с.1]. Старокурсників до керівництва взагалі не було обрано. “Руська Рада”, що становила основу рядів РНП, опинилася в руках відверто російських прихильників [16, с.1]. Офіційний розкол підтвердило рішення РНП тільки через вісім місяців на з'їзді мужів довіри.

На жаль, не вдалося знайти протоколів засідань загальних зборів “РР” та з'їздів мужів довіри РНП. У матеріалах фонду “Політичне товариство “Руська Рада” відсутні відомості про їх хід та прийняті ухвали. Суть розколу досліджена за інформацією, поданою в тогочасній пресі.

19 жовтня 1909 р. відбувся з'їзд мужів довіри РНП. На з'їзді прийнято рішення, за якими обраний 2 лютого 1909 року “Народный совѣтъ” і правління політичного товариства “РР” визнавалися “законнымъ и верховнымъ учрежденіемъ” для “русского народа” в Галичині. З'їзд висловив довіру правлінню “РР”, очолюваному В.Дудикевичем. Довіру було висловлено також депутату Державної думи Д.Маркову, сеймовим послам А.Колпачкевичу, К.Сенику й М.Миرونюку-Заячуку. Натомість, депутатів Державної думи й Галицького сейму М.Короля, В.Давидяка, М.Глібовицького, О.Ганчаковського, Б.Криницького, І.Трача, В.Куриловича, О.Крисоватого з огляду на порушення ними дисципліни й порядку, виключено з членів даної партії. Вирок “старокурсникам” звучав так: “Въ виду послѣдовательнаго нарушенія народной організації и народной дисциплины, и ихъ крайне для русско-народной партіи вредной дѣятельности, не считаеьт членами русской народной організації” [24, с.2]. До того ж, “Народный Совѣтъ” звернувся до вищеназваних представників із проханням скласти свої депутатські повноваження.

Делегати з'їзду одностайно визнали офіційними друкованими органами партії “Прикарпатскую Русь” і “Голось народа” [25, с.1]. З того часу обидва часописи друкували відомості про діяльність “РР”, що остаточно опинилася в руках москвофілів. Часопис “Галичанинъ” став інформаційним органом діячів-старокурсників колишньої “РР”, які змушені були в 1910 р. утворити власне товариство під назвою “Галицко-Русская Рада” (далі – “Галицько-руська рада”). Таким чином, відбувся офіційний поділ “РР” та РНП на дві частини. Одні з них підтримували В.Дудикевича й характеризувалися відвертими москвофільськими поглядами (сюди ввійшли діячі, що залишилися в РНП і “РР” після розколу). Інші, під проводом М.Короля, що відзначалися більшою поміркованістю, створили окреме товариство з новою назвою “Галицько-руська рада”. Представники національно-демократичних сил, оцінюючи розкол у рядах РНП, називали дві новоутворені фракції – “малоруську і російсько-націоналістичну” [17, с.3].

17 (30) червня 1910 р. відбулися перші після розколу загальні збори львівської “РР” у приміщенні “Народного Дому” за участю близько 200 чоловік. Представники

“Галицько-руської ради” не були допущені до участі в зборах [8, с.1]. З листопада 1910 р. у приміщенні того ж “Народного Дому” члени-засновники “Галицько-руської ради” обрали свій провізоричний комітет, до якого ввійшли М.Глібовицький, І.Давидович, Й.Ганчаковський. В.Давидяк, І.Добрянський, М.Король, І.Костецький, Л.Павенцький, Т.Ямінський. Головою комітету, а згодом і товариства, обрано І.Костецького [11, с.1]. На час проведення засідання до товариства поступило близько 200 заяв [6, с.1]. Отже, кількість членів обох новостворених товариств була приблизно однаковою.

Члени “новокурсної” “РР” у пресі іменували себе “Русская Народная Организация”(РНС) [23, с.5, 12]. Інформуючи про хід загальних зборів чи з’їзду мужів довіри, представники “РР” підкреслювали свій зв’язок із народом словами “народний”: “Народный Съѣздъ”, “Народное собрание” [10, с.2]. Однак у часописах після розколу обидві сторони постійно звинувачували одна одну в зраді, неправильно обраному шляху розвитку [5, с.1].

Отже, в умовах політизації національного руху, формування партійно-політичної системи на основі політичного товариства “РР” виникла РНП, яка за своїм впливом на початку ХХ ст. поступалася лише НДП. Потреба чіткого вибору між українською та російською національними течіями в період кристалізації ідеї політичної незалежності й соборності України спричинила кризу в рядах “РР”. Ідейно-організаційний розвиток РНП наштовхнувся на серйозні перешкоди. Посилення національно-демократичного руху, його зростаючий вплив на населення краю відбувалися одночасно з розчаруванням у діяльності “новокурсної” РНП та “РР”. Характерно, що Андрій Стець із Павлокоми 27 грудня 1910 р. надіслав до товариства свою членську карту, на звороті якої містилася заява з повідомленням про вибуття з “РР”. Мотивація – у твердженні автора: “Моїю ідеєю самостійність українського народу а ні їденство з русским” [1, арк.1].

Члени РНП не враховували змін у свідомості галицьких українців, які дедалі більше проявляли готовність обстоювати інтереси своєї нації з кінцевою метою досягнення політичної самостійності. Консерватизм у поглядах русофільських діячів, боротьба проти введення фонетики не знаходили підтримки серед населення. Внутрішній розкол у рядах “РР” привів до чітко вираженої російської орієнтації молодих, радикально налаштованих діячів, які після офіційного поділу товариства в 1909 р. залишили за собою попередню назву. До припинення своєї діяльності (1914 р.) москвофільська “РР” проявила себе активним борцем проти національно-демократичних сил, стала реакційною силою в українському національному русі Галичини.

1. Центральний державний історичний архів України у Львові, ф.196 (“Політичне товариство “Руська Рада”), оп.1, спр.118.
2. Там само, спр.122.
3. Важна справа // Русская Рада. – 1908. – 14 (28) січня.
4. Вторая рѣчь деп. д-ра М. Короля // Галичанинъ. – 1910. – 10 (23) январа.
5. Два года внутренняго развала // Галичанинъ. – 1911. – 21 январа (3 февраль).
6. Галицко-Русская Рада // Галичанинъ. – 1911. – 30 январа (12 февраль).
7. Зѣздъ мужей довѣрія въ Коломыѣ // Русская Рада. – 1908. – 1 (14) грудня.
8. Кое-что о “народномъ съѣздѣ” // Галичанинъ. – 1910. – 24 іюня (7 іюля).
9. Кто мы есьмо? (статья политична) // Русская Рада. – 1907. – 15 (28) вересня.
10. Народный Съѣздъ // Голось народа. – 1913. – 24 мая (6 червня).
11. Общее собрание Галицко-Русской Рады // Галичанинъ. – 1911. – 16 (29) марта.; Галичанинъ. – 1911. – 17 (30) марта; Галичанинъ. – 1911. – 18 (31) марта.
12. О новой вѣденской думѣ державной // Русская Рада дня 15 (28) червня, 1907; Политическое обозрѣніе // Русская Рада. – 1908. – 1 (14) січня.
13. О выборѣ посла до сойму изъ округа коломыйскаго // Русская Рада. – 1908. – 15 (28) лютого.
14. Опамятайтесь! // Русская Рада. – 1908. – 1 (14) цвѣтня.
15. Объявление политическаго общества “Русская Рада” во Львовѣ // Прикарпатская Русь. – 1909. – 7(20) декабря.
16. Переворотъ въ правленію русско-народной партіи // Русская Рада. – 1909. – 14 лютого.

17. Перед виборами // Діло. – 1911. – 6 цвітня (23 марта); Русофіли перед виборами // Діло. – 1911. – 18 цвітня (5 цвітня).
18. Политическое обозрѣніе // Русская Рада. – 1908. – 1 (14) січня.
19. Письма из провинціи // Прикарпатская Русь. – 1909. – 1 (14) октября.
20. Результатъ выборовъ до сойма галицкаго // Руская Рада. – 1908. – 15 (28) лютого.
21. Рѣчь д-ра М. Короля // Галичанинъ. – 1908. – 17(30) октября.
22. Русское безголовье! // Русская Рада. – 1907. – 15 (28) червня.
23. Русская Народная Организация // Голосъ народа. – 1909. – 18(31) грудня ; 24 грудня (6 января 1910).
24. Съѣздъ мужей довѣрія // Прикарпатская Русь. – 1909. – 20 октября (2 ноября).
25. Съѣздъ мужей довѣрія // Голосъ народа. – 1909. – 23 жовтня (5 падолиста).
26. Аркуша О., Мудрий М. Русофільство в Галичині в середині XIX – на початку XX ст.: генеза, етапи розвитку, світогляд // Вісник Львівського університету. Серія історична. – Львів, 1999. – Вип.34. – С.231–268.
27. Лозинський М. Українство і москвофільство серед українсько-руського народу в Галичині. – Львів, 1909. – 95 с.
28. Макарчук С. Москвофільство: витоки та еволюція ідеї (середина 19 ст. – 1914 р.) // Вісник Львівського національного університету. Серія історична. – Львів, 1997. – Вип.32. – С.82–98.
29. Мончаловский О. Главные основы русской народности. – Львов, 1904. – 22 с.
30. Мончаловский О. Литературное и политическое украинофильство. – Львов, 1838. – 190 с.
31. Сухий О. Від русофільства до москвофільства. – Львів, 2003. – 489 с.

The article reveals the causes, the essence and the consequences of the split in the ranks of the "Russian-people's party" (RPP) and the political association "Russian Rada" (RR) in 1909. The reseach of the breaking period in the activity of RPP and "RR", the transition to the position of outspoken moskowfils – reactionary force in the Ukrainian national movement of Galicia has been done.

Key words: "Russian-people's party", political association, "Russian Rada", "freshmen", "sophomores", "Galician-Russian Rada", "Russian People's Organization", moscowfils.

УДК 94 (477) "1914–1917"

ББК 63.3 (4 Укр) 52

Л.Б. Шептицька

ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ СТЕПАНА БАРАНА В РОКИ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (1914–1917 рр.)

Проаналізовано діяльність Степана Барана в складі Народного комітету Української національно-демократичної партії, Головної української ради, Загальної української ради; з'ясовано його позицію щодо взаємин різних українських політичних сил у роки Першої світової війни; охарактеризовано внесок у розбудову Української національно-демократичної партії.

Ключові слова: Степан Баран, Українська національно-демократична партія, Український парламентський клуб, Головна українська рада.

Степан Баран (1879–1959) належить до найвизначніших українських діячів першої половини XX століття. Він завжди опинявся в епіцентрі громадського та політичного життя, виступав як активний учасник подій і при цьому часто залишав на них значний особистий відбиток. У своїй діяльності він зосереджувався на розв'язанні важливих суспільних проблем – формуванні національної свідомості, захисті національних інтересів, створенні інституцій громадянського суспільства, дієздатного парламентського представництва, які й сьогодні залишаються надзвичайно актуальними. Проте досі постать Степана Барана залишається маловідомою.

Метою даної статті є дослідження громадсько-політичної діяльності Степана Барана в роки Першої світової війни. Для досягнення названої мети автор поставила завдання дослідити: діяльність у складі Народного комітету Української національно-демократичної партії, взаємини його з Головною українською радою (ГУР), Загальною українською радою (ЗУР), Союзом визволення України (СВУ) та парламентським представництвом галичан у віденському парламенті.